

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Reden und Arbeiten der Societas Latina - Cod. Karlsruhe 3420, 1-4

Orationes in Marchio-Badensis Societate Latina ab ordinariis h. soc.
solidalibus habitare - Cod. Karlsruhe 3420,2

Hebel, Johann Peter

[Karlsruhe], 1772-1776

[Enslin, Johann Christoph]: Alteram Partem argumenti: Multa nos potius
desperando non posse, quam deliciendo explanavit, 1777

[urn:nbn:de:bsz:31-99834](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-99834)

Alteram Partem arguendi:

Multa nos potius desperando
non posse, quam deficiendo
explanavit

J. Christoph. Erselin.

J. U. P.

1777.

Oeconomia.

Thema: Multa potius desperando non possumus, quam deficiendo, cuius argumenti, prima eius parte iam alio tempore explanata, (K. d. p. 205.)

Par. III. Defectionem tractabit, quae verum hoc cultatum est. — Hic tria se offerunt diligentius exantienda:

1. Ut scilicet & vere natura deficiat, in quo & quousque. Hic, & cavendum, ne tam temere, nisi data assidue opera, naturam nos deficere arbitremur. Alias enim, quum sibi deficiant homines, naturam arguant.

2. Si & in multis natura te defecerit, via unquam tamen in omnibus

3. licet adeo te deficiat natura, ut non multa, non tamen, ut nihil impossibile. Quo igitur ingenium cuius tendit, eo potissimum veritatur.

Leum ante certum quoddam tem-
 poris spatium, Director Illustris-
 sime! Sodales Ornatisissimi! mal-
 ta potius non posse nos desperando
 explanaverim, quam deficiendo, alterū
 huiusce argumenti momentum in aliud distu-
 li tempus exarandum. Sestra igitur came-
 ria, Auditoris! hodie id, quod ut demonstrem,
 adhuc superest, sum absolveturus. Despe-
 rationis & naturam, & causas, quibus fieri ex-
 citatur, & foeditatem turpitudinemque, satis
 super quae mihi quidem videor explicavisse.
 Ut igitur & defensionem paullo magis illu-
 strem, ut, quam inique ac temere plerumque
 aut ignaviae illa, aut caeteris eiusmodi ani-
 mi vitio praesentata, depingam, meum
 esse existimo. — Quod si ad naturam hanc

referamus defensionem, tria se paulo citi-
 gentiq; exaltanda offerunt: Utrum scilicet
 vere etiam deficiat natura, in quo & quousq;
 deficiat. Maximum sane idemq; peri-
 ciosissimum hominibus ex nimia ipsarum
 otii comodiq; amore enascitur damnum.
 Quod incunt, negotium, nisi statim ex vo-
 to ipsis succedit, si paulo maiorem requirit
 animi attentionem virtumq; suarum impendi-
 um, si vel minimam ipsi vnesse sentiunt dif-
 ficultatem, si non, ut ita dicam, sine ipsi-
 rum plane ope ipse se ipsum conficitur opq;
 Naturae id statim attribuunt vitis, a qua
 derelictos se esse conclamitant, quam injusti-
 ficam in ipsos adcusant crudelissimae.
 Sed experiaris naturam, experiaris Ingenium
 tuum, Insane! Caveas tam temere, nisi data

assidue opera, nisi continuo studio indefessaque
 labore fueris edoctus, vere te deficere naturam,
 arguas illam, idem in quo ipse peccas, naturae
 veritas vitio. Reptas, quod prima vice vires
 tuas transgredi autemasti, reptas illud,
 si tua refert, saepius; difficultates, impedi-
 menta, quae forsitan seplum est, circumspectas,
 e medio illa, quatenus in te est, tollas, neq[ue] raro
 inuenies eandem, quam antea mortaliu[m] facult-
 tates longissime putasti superare, quam supra
 omnem humani ingenii captum posuisti.
 se credidisti eandem rem continua exercitati-
 one, assiduaq[ue] opera tam facilem tibi videri
 peractu, ut mireris, quod tanta illam mole
 laborare difficultateq[ue] tibi persuaseris, neq[ue]
 naturam iam, sed te tibi defecisse perspicias.
 Ita, Auditores Spectatissimi: ita natura

hominum esse comparatam, hanc sortem ab huius
 universitatis conditore mortalibus imperitam
 esse omnibus, Den nulla plane re ad illum vires su-
 as facultatesve altitudinis calmen extollere pos-
 sunt, nisi saepius illas exerceant, nisi ad unam
 eandem rem proficiendam totis iterantur peri-
 cula, quod si in ipsorum posita fuerit proleptate,
 id neminem fugere cohibet. Quis igitur
 lancee nasurae firmis firmam legem respicit, qui
 observationem seignecessariam sibi negat, qui
 omnem adhorret laborem omneq; studium paulo
 solentis abominatur, qui vires suas animiq;
 vires corrumpi patitur suffocariq; si licet
 ita dicere, hunc nunquam in qualibet fa-
 cturum esse progressum vel minimum, nun-
 quam singularem humano genere praestitum
 esse dormitum, nunquam non sibi diciturum esse

tam
 num.
 rerum
 contin
 opera
 ipsan
 in iust
 ab h
 mine
 p
 zoma
 itio
 deniq
 ceim
 tione
 lingu
 ore

tam certum sibi habeat, quam quod artificis-
 mum. Sed quod e contrario quamq; praeclara
 rerum historia eorum nobis offert exempla, qui
 continua diligentia, indefesso studio, assidua
 opera, exercitatione nunquam interrupta vel
 ipsam vicere naturam eamq; contra ipsos vel
 injustissimam voluntati suae suorum ipsorum
 arbitrio subicere, inter quae praecaelestis e-
 mines suavisimus ille Graecorum Oratorum
 princeps Demosthenes, quem linguam ma-
 xime initio laborantem laeae respexit exer-
 citio studioq; paullo operosiore tam suavem
 denique reddidisse constat atq; iucundam, ut
 ceimia eam voluptate, summag cum admira-
 tione dicentem illam audierint domnes, ut qui
 linguam a natura acceperit paullo miti-
 orem dulcioremq; ab eis se postea nomine hunc.

patus. Deique unicam hoc victoriae de na-
 tura reportatae exemplum esse velim arbitre-
 mini. Sexcenta sane alia notatu facile di-
 gnissima huiusce rei Documenta adhuc ex-
 sant, quae omnia exponere propositum
 meum transgreditur. Miranda sane stu-
 pendaeq; continui exercitii est vis atq; in dubi-
 um cadit: Nichil tam arduum, tamq; alte-
 a natura esse collocatum, quo virtus mi-
 li non possit, quomodo vincitur, non indeo.
 Sicutem autem in bono esse habitum, ideoq;
 non nisi indefesso studio perpetuaq; indy-
 timis nobilitatissimiq; actionib; exercita-
 tione acquiri deinde posse, quis nostrum
 diffidebitur? Non, quia difficilia sunt,
 Audilores! non audeamus perire, sed
 quia non audeamus, difficilia sunt.

Quam tamen tantum absit, ut naturam in distri-
 buendis bonis suis atq; muneribus semper sibi constare
 affirmemus, ut potius diversissimam saepe numero in
 fingendis mortalium ingenis illam esse confiteamur,
 iniquissimi sane essemus dicendi, si ab omnibus absq;
 ullo plane discrimine paria postularem opera,
 & pares occupationes. Quod si pluribus saepis sineq;
 iteratis periculis, constantissimis laboribus, per-
 petuo indefesso studio fuerit quisquam doctus, non
 parum sese huic vel illi esse negotio, haud amplius,
 ut operam ei det, exigemus; deserat potius, ab-
 jiciat illud, melius tempus consumat nobile,
 desideramus, neque vero statim desperet, quasi
 jam ad omnia plane sibi inhabilis adq; ineptus.
 Nam vis unquam, licet vel maxime in aliquo
 deficiat natura, in omnibus hominem deseret
 illum. In aliquo saltem negotiorum genere haud
 frustra si nulliq; illum poenitet operae, nulliq; laboris

sudorisq; laborabis. In hoc tantum modo totiq;
 rei velle tuar laudo; ut ad quod ingenium suum pro-
 tissimum tendat, exploret & num. atq; perspicat.
 Quantum enim ex eo hominib; enascatur in conditi-
 onem quod non inveniunt saepe numero, ad quod inprimis
 facti, ad quod nati sint, non est, studiores! quod
 quibusd; demonstrare verbis. Multi sane infortali-
 um - quoties cogitationem hanc in animo volute-
 meo, totis adficio, angor, ex animo. Multi, qui
 plurimi mortalium subili hac sorte premuntur,
 ut vitam cogantur vivere, quae naturae ipsorum
 plane est contraria atq; opposita; sub mole labor-
 um suorum, qui cum ingenii sui indole minima
 conquirunt, congemiscunt, lamentantur, for-
 tunam suam innumeris deplacant ma-
 mis. Quodamq; homines, si alia ipsis contigerit
 vitae conditio, feliciter forsitan contentamq;

vitam, multos & alii forsitan ex laboribus ipsorum
 tulissent fructus, multa comoda ac emolumenta,
 quum ex his, in quo vivunt, statu boni quid remi-
 ni enascatur. Denim nulli plane obnoxium est
 dubio, non omnia ingenia ad quaelibet res, ad qua-
 eumq; negotia, quae saepe numero animi intenti-
 onem requirunt plane diversam dissimilemque,
 aequae esse parata, aequae instructa. Hoc sin-
 gulis magis est obvium rebus, illud composita su-
 vant, magisque inter se cohaerentia, sic easdemque
 quae Historica, sic, quae Mathematica, sic, quae
 philosophica vocantur, ingenia. Disquiras
 igitur, Juvenis! per vestiges, exploras, quo potis-
 simum tendat ingenium tuum, multis id edoce-
 aris periculis multisque experimentis. Quod si
 ad omnes, quibus haec aetas nostra floret,
 disciplinas, ad omnes, quaecumque sunt, artes atque
 scientias, animum tuum, eo, quo debuisti studio,

intenderis, si vires tuas in rebus, quae tibi aliis, argutum, &
olim alicui esse possunt usui ac comodo, omnibus sua ac quod
tentaveris, exeraueris, perscrutaveris, si nihil lib clarissimam
terarum reliqueris in expertum, nihil intenta auit, fo
tum, tunc demum eam rem inventuram te esse, pe omnem spual
certo tibi polliceor, ad quam potissimum te inge virtutem, &
nium tuum trahit, cui ~~te~~ in primis sufficiunt viri horum medi
tuas ac facultates. At hoc si percipisti, tunc vehem sepe
stabilem tibi sanamq singas oportet vivendi ratio aliter pascit
nem, a qua nunquam discedas, cui satisfacturum ante de puer
omnia, quae in illam incurruunt, diligentissime, quam omnia
summa cum animi intentione faceris, eaq quae tatum edoche
illa, quam tibi constituisti, vitae norma abhorrens Quo se & a
abicias, ne, quam tandem noscas ingenii tui indo sua virtute
em, nemum illud distrahi patiaris divellig. Sed illam in
& ipsa diligentia, ac indefessum, quod in negotia tane ab in
tua confors, studium ingenium tuum juvabit, & tueber.
cum incitis paullo gracilius fuerit nimis qui

angustum, continua exercitatione illud tandem effe-
 ces ac pedetentim amplificabis. Nam vel prae-
 clarissimam ingenium, nisi inde a teneris annis
 acuitur, fovetur, erigitur, obsolescit tandem ac
 omnem spualitatem amittet vigorem suum, omnem
 virilitatem, & ab eo, quod magna quidem initio la-
 borans mediocritate, iteratis tamen exercitiis ad
 certum sepe perfectioris fastigium exalabit, Devin-
 celumque obscurabitur. Noli igitur, Amice!
 ante desperare naturamq; injustitiam arguere,
 quam omnia sis expertus multisq; ab illa te esse desti-
 tutum edoctus sis diversis fideisq; inter se documentis.
 Quod si & acerrimam tibi non inesse ingenium
 atq; virtutem senseris, saltem eius forsitan sunt il-
 lalam in te reperis, hanc elice, hanc fove,
 hanc ubi in flammam tandem emicabit, cura atq;
 laetere. Corum profecto insaniam non potest

admirari satis deplorareq; qui, quum videant, sibi
 haud acerrimam contigisse ingenia, plerumq;
 se animi volutibus esse destitutos, nullam tamen
 plane virium suarum facultatumve habent
 rationem, omnineq; studens, ut illas in dies
 excolant, erigant ac ad eam tandem per-
 fectionis quadam extollant, qui demum in illa
 cauit. Hisce hominibus, ex iis si quaerimus
 qua ex causa sic in diem iruant, nec ulla ra-
 tione futurae prospiciant salutis suae, statim
 in promptu est responsum, ingenium ipsorum
 non pati, ut lumina quondam rei publicae
 litteralae evadant, ideoq; quum intelligant,
 omnem ab ipsis frustra adhiberi industriam,
 plane se male esse otio deditos, quam ut haud
 interrupto studio allaborantes nil tamen
 efficiant. Satius hi itaq; dicunt, quum

multa non possint praestare, nihilo, quam pau-
 ca agendo, conferere vitam. Non noscere videntur
 egregium illud virtutis praeceptum, quod quemq[ue]
 pro sui quidem ingenii ratione, pro his, quae
 ipsi natura largita est, animi viribus, pro
 omnium rerum suarum conditione officij sui
 satis facere jubet, quod a nemine mortalium
 plus possid, quam quod ipsius subest viribus,
 quod nunquam, ut permittet omnes facultates suas,
 sed ut eas saltem, quae ipsi contingere, quantum
 in ipsis situm est potestate, emendet, exerceat,
 ad res gerendas usum reddat aptiores, paratiorisque,
 exposculat. Tantum igitur negotij, quantum
 per ingenium, sed per exercitatus paullo lima-
 tiusq[ue] ingenium cuique licet, peragere eritatur
 id saltem, quod virium suarum ac naturae conditio
 ipsi permittit, id saltem studio suo consequi tentet.

Nemo hominum adeo erit ab omni humanitate,
 ab omni iustitia aequitateq; alienus, ut ad plura
 praestanda illum compellat, nemo illum foecordia
 officij arguet violati; quisq; pro merito illam
 proprio studio, quo, quantum in ipso fuit, debite
 suo stetit, collaudabit, suaq; honorabil adplausu.
 Sed omni plane, obicere mihi ^{ali} quis possit, exper-
 sum ingenii virtute, omnib; animi dotibus, om-
 nib; facultatibus sum destitutus; muneri bus
 suis nullis dignatus me natura est, ab illa der-
 lictus, rejectus, expulsus, quicquid aggredior negotij,
 haud mihi succedet, iras meae tam arctis circum-
 scriptae sunt limitibus, ut fieri, credo, haud ulla
 ratione possit, quin industria vel maxime as-
 sidua, studio atq; labore indessio huic vel illi
 finem imponere possim operi, quidnam igitur
 validum agendum mihi superest, nisi ut vicem meam

doleam & ad nullum, quum tamen non perficere illud
 me posse tam aperte perspiciam, ad nullum plane manus
 adponam negotium. Equidem huic obviam iturus objectioni
 ad hanc fere responderim modum. Dixi unquam adeo
 quemquam defecit natura, ut in nullo plane genere ope-
 rum, si eam ~~horatior~~ certe, quae ad perficiendum huius
 negotium requiritur, diligentiam adhibuerit, ut ne ta-
 men proficere quidquam progressumq; facere possit quan-
 tumcumq;, nisi in hac, in alia tamen re. Iterumque
 in ipso homini tribuenda culpa est, ipse, ne dicam
 semper, plurima tamen ex parte sibi deficit, ac suum
 dein ipsius peccatura in naturam devolvere promissi-
 mus est. At fingamus age, de vera inveniri ingenia
 ad hunc usq; gradum infelicia atq; obtusa, ut ne ullis
 quod animi requirit intentionem, pares sent negotio,
 in corporis certe viribus natura tribuendis, quum
 in largiendis animi facultatibus tam parca fuerit
 utq; haec utar vobis, avara, in corporis inquam,

virtute largior forsan benigniorq; fuit, ut igitur,
 nisi illis alionam comodo potest inferre, hisce tamen
 rei publicae utilitatem proffit promovere. — Despe-
 rat iste ideo studiorum artiumq; liberalium cam-
 pum, cumq; ingrediarer, ad quod colendum magis
 factus est atq; natus, ex quo industria sua fru-
 ctus expectare multo uberiorcs potest. Iste carã
 sese accingat artium culturam, quae plus expo-
 stulant virum ad corpus spectantium, quam
 earum, quae animi sunt ingeniiq; facultatum.
 Non minus enim hae studio nostro intellectusq;
 sunt dignae, quam culterae, quas homo ediscit,
 vel nobilissimae disciplinae. Quae meunq;
 enim artem tractamus, sive scientiam, dummodo
 cum eo illam, quo debemus studio tractamus,
 non sane ad dedecus nostrum, ad longioriam
 proliis dignitatemq; augendam facit ampli-
 ficandamque. J.